

Het EU-handvest in de praktijk

2 ■ 2025

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltes
Mr. dr. Sander Kole
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. dr. Aniel Pahladsingh
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann

© 2025 JurisDidact, Gorssel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 204,50 (excl. btw), tenzij anders vermeld. Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers Vanmorgen BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 5

Pretoets – 7

Blok A

Systematiek EU-Handvest

- A1** Status EU-Handvest – 10
- A2** Totstandkoming – 11
- A3** Indeling EU-Handvest – 12
- A4** Juridische status EU-Handvest – 14

Blok B

Reikwijdte EU-Handvest

- B1** Artikel 51 lid 1 EU-Handvest – 17
- B2** Reikwijdte: binnen werkingssfeer van het EU-Handvest – 18
- B3** Zuiver nationale maatregelen – 24

Blok C

Verhouding EVRM-EU-Handvest, constitutionele tradities en beginselen

- C1** EU-Handvest en andere vergelijkingen – 26
- C2** Inleiding – 26
- C3** Corresponderende rechten met EVRM – 27
- C4** Verdergaande bescherming EU-Handvest – 28
- C5** EU-Handvest rechten afkomstig uit constitutionele tradities – 28
- C6** Onderscheid rechten en beginselen – 29

Blok D

Beperkingen grondrechten

- D1** EU-Handvestrechten beperkt – 31
 - D2** Systematiek art. 52 lid 1 EU-Handvest – 32
-

Afkortingenlijst – 34

Antwoorden pretoets en casuïstiek – 35

Literatuur – 39

Toetsvragen – 41

Inleiding

Het recht van de Europese Unie speelt een steeds grotere rol in de nationale rechtspraak en is van toepassing op de meeste Nederlandse rechtsgebieden. Als gevolg daarvan worden ook de Unierechtelijke grondrechten steeds relevanter. Sinds 1 december 2009 is het Handvest van de grondrechten van de EU (hierna: EU-Handvest) juridisch bindend voor de instellingen van de EU en voor de lidstaten van de EU wanneer zij het EU-recht ten uitvoer brengen. In artikel 6 lid 1 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) is nu opgenomen dat “de Unie de rechten, vrijheden en beginselen erkent die zijn opgenomen in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie [...], dat dezelfde juridische waarde als de Verdragen heeft.” Het Handvest behoort daarmee tot het primaire recht van de EU.

Het EU-Handvest bevat een breed scala aan grondrechten; in totaal vijftig. Ten opzichte van internationale mensenrechtenverdragen, zoals het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), kunnen de EU-grondrechten aanvullende bescherming bieden ten opzichte van bestaande mensenrechtenverdragen.

Het EU-Handvest is, anders dan het EVRM, niet zonder meer van toepassing in alle zaken waarin het Unierecht wordt toegepast. De toepasselijkheid van het EU-Handvest wordt per zaak beoordeeld. Deze cursus gaat in op de ontstaansgeschiedenis van het systeem van grondrechten in de Europese Unie en de verschillende rechtsbronnen zoals het EVRM en de constitutionele tradities in de lidstaten. Vervolgens wordt het EU-Handvest geanalyseerd. Naast een algemene bespreking van de systematiek van het EU-Handvest en de materiële rechten die erin zijn vastgelegd, wordt aandacht besteed aan het toepassingsgebied (art. 51 lid 1), de mogelijkheid van beperkingen (art. 52 lid 1), het (beoogde) beschermingsniveau en de relatie met het EVRM (art. 52 lid 3).

Deze cursus bestaat uit de volgende blokken:

- Blok A** Systematiek EU-Handvest
- Blok B** Reikwijdte EU-Handvest
- Blok C** Verhouding EVRM-EU-Handvest, constitutionele tradities en beginselen
- Blok D** Beperkingen grondrechten

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- heeft u kennis van en inzicht in het systeem van grondrechten in de Europese Unie en de verschillende rechtsbronnen van grondrechten die daarin een rol spelen;
- heeft u geleerd hoe u op basis van artikel 51 lid 1 van het EU-Handvest beoordeelt of het EU-Handvest van toepassing is in een concrete zaak;
- heeft u kennis en inzicht van de grondrechten die zijn opgenomen in het EU-Handvest;
- heeft u kennis van de verhoudingen tussen het EU-Handvest en het EVRM.

■ Criteria toets

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.

■ Over de docent

Mr. dr. Aniel Pahladsingh is vanaf 1 juni 2025 werkzaam als Collegelid bij het College voor de Rechten van de Mens en rechter-plaatsvervanger bij de rechtbanken Rotterdam (sector bestuursrecht) en Amsterdam (sector strafrecht). Hij is gepromoveerd op het onderwerp *Crimmigration and the Return Directive* aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Verder doceert en publiceert hij veelvuldig op het terrein van het EU-migratierecht. Hiervoor werkte hij drie jaar als senior jurist bij de juridische afdeling van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en elf jaar als coördinerend EU-jurist bij de Raad van State. Daarvoor heeft hij in diverse functies gewerkt bij de Immigratie-en Naturalisatiedienst.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennisniveau is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De antwoorden tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Wat is de juridische status van het EU-Handvest?
 - A Het EU-Handvest betreft soft law en is juridisch gezien niet bindend.
 - B Het EU-Handvest is een resolutie waarin de lidstaten worden opgeroepen om grondrechten te respecteren.
 - C Het EU-Handvest is juridisch bindend en behoort tot het primaire Unierecht.
 - D Het EU-Handvest is een manifest zonder enige juridische betekenis.

- 2 Wanneer is de eerste versie van het EU-Handvest gepubliceerd?
 - A De eerste versie van het EU-Handvest is gepubliceerd in 2000.
 - B De eerste versie van het EU-Handvest is gepubliceerd in 2009.
 - C De eerste versie van het EU-Handvest is gepubliceerd in 1999.
 - D De eerste versie van het EU-Handvest is gepubliceerd in 1992.

- 3 Welke instantie heeft het EU-Handvest opgesteld?
 - A De EU-Raad.
 - B De Europese Conventie.
 - C Duitsland.
 - D De Europese Commissie.

- 4 Wat voor grondrechten zijn opgenomen in het EU-Handvest?
 - A Alleen burgerlijke en politieke grondrechten.
 - B Burgerlijke, politieke grondrechten en sociale grondrechten.
 - C Alleen sociale en economische grondrechten.
 - D Burgerlijke, politieke, sociale en economische grondrechten.

- 5 Is het EU-Handvest toepasbaar in alle nationale geschillen?
 - A Ja, het EU-Handvest is geldig in alle nationale geschillen.
 - B Nee, alleen als er sprake is van het tenuitvoerleggen van Unierecht in een nationale geschil.
 - C Ja, omdat het EVRM ook geldt in alle nationale geschillen.
 - D Nee, het EU-Handvest is juridisch gezien niet bindend in de lidstaten.

- 6 Op welke wijze kunnen de grondrechten uit het EU-Handvest worden beperkt?
- A Grondrechten zijn absoluut en kunnen niet worden beperkt door de lidstaten, ook niet in tijden van nood of met toestemming van de EU-instellingen.
 - B Als de lidstaten een voorbehoud hebben gemaakt bij de werking van een EU-Handvestbepaling met toestemming van de EU-Raad.
 - C Op grond van een wettelijke bepaling, waarbij de lidstaat een dwingende reden van algemeen belang aanvoert en voldoet aan het evenredigheidsbeginsel.
 - D Als er sprake is van een gevaar voor de openbare orde, nationale veiligheid in de lidstaten en toestemming wordt verkregen van de Europese Commissie.
- 7 Wat is de status van de toelichtingen bij het EU-Handvest?
- A Het EU-Handvest moet terdege worden betrokken bij de uitleg van een EU-Handvestbepaling.
 - B De toelichtingen hebben geen enkele status.
 - C De toelichtingen zijn een verantwoording van de opstellers van het EU-Handvest.
 - D De toelichtingen zijn de preambule bij het verdrag.
- 8 Zijn er grondrechten uit het EU-Handvest die meer bescherming bieden dan de corresponderende grondrechten uit het EVRM?
- A Ja, zie art. 52 lid 3 EU-Handvest.
 - B Nee, zie rechtspraak van het EHRM.
 - C Ja, zie de preambule bij het EU-Handvest.
 - D Nee, zie rechtspraak Hof van Justitie van de EU.
- 9 Kan op iedere bepaling van het EU-Handvest een beroep worden gedaan bij een nationale rechter?
- A Op elke bepaling uit het EU-Handvest kan een beroep worden gedaan bij de nationale rechter.
 - B Alleen op bepalingen die rechtstreekse werking hebben, kan een beroep worden gedaan bij de nationale rechter.
 - C De bepalingen uit het EU-Handvest kunnen niet worden ingeroepen bij de nationale rechter.
 - D Alleen de corresponderende bepalingen uit het EU-Handvest met het EVRM kunnen worden ingeroepen bij de nationale rechter.

- 10 Welke rechterlijke instantie is de hoogste rechterlijke instantie die bindend uitleg kan geven over bepalingen uit het EU-Handvest?
- A Het Gerecht van de EU.
 - B Het Europees Sociaal Comité.
 - C Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.
 - D Het Hof van Justitie van de EU.

CASUS 1

M heeft een geschil met een onderneming ten aanzien van de uitbetaling van zijn jaarlijkse vakantiedagen. M wijst erop dat het recht op jaarlijkse vakantiedagen een economisch grondrecht is waar hij als EU-burger recht op heeft. Dit geschil komt op 1 januari 2010 bij de civiele rechter aan de orde. In artikel 31 van het EU-Handvest zijn de sociale grondrechten opgenomen zoals het recht op jaarlijkse vakantiedagen. Het laatste sociale grondrecht is ook opgenomen in het Europees Sociaal Handvest.

- a** Is het EU-Handvest een grondrechtendocument dat geldig is binnen de EU?
-
-
-
- b** Sinds welke datum is het EU-Handvest inroepbaar bij de nationale rechter?
-
-
-
- c** Zijn er corresponderende rechten uit het Europees Sociaal Handvest opgenomen in het EU-Handvest?
-
-
-
- d** Uit welke bepaling volgt dat het EU-Handvest dezelfde juridische waarde heeft als de EU-verdragen zelf?
-
-
-

De Europese Gemeenschappen (tegenwoordig de Europese Unie) werden oorspronkelijk opgezet als een internationale organisatie met in wezen een economische werkingssfeer. Regels ten aanzien van de eerbiediging van de grondrechten waren in het begin niet nodig. Het Hof van Justitie paste zijn eigen jurisprudentie ten aanzien van de rol van de grondrechten binnen de Europese rechtsorde toe. Al in 1969 erkende het Hof dat de grondrechten van de mens “verankerd zijn in de algemene beginselen van Gemeenschapsrecht” en als zodanig door het Hof zelf worden beschermd (Zaak 29/69, Stauder). Gedurende lange tijd werd de bescherming van de grondrechten tegen maatregelen van de Gemeenschappen overgelaten aan het Hof van Justitie, dat een lijst van rechten uitwerkte op basis van de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht en de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten. Toch bleef het ontbreken van een uitdrukkelijke, schriftelijk vastgelegde lijst van grondrechten die voor de Europese Gemeenschap een bindende status heeft, en voor burgers makkelijk toegankelijk is, zien dit als een reden tot zorg.

In de Europese Akte (1986) en het Verdrag van Maastricht (1992) werd slechts de notie van eerbiediging van grondrechten opgenomen. Er was behoefte aan een document waarin de uitleg en toepassing van grondrechten duidelijk werden vastgelegd.

In 1999 besloot de Europese Raad van Keulen een Handvest van de grondrechten op te stellen. Het doel was om de grondrechten die in de Unie gelden, in één enkele tekst samen te brengen en ervoor te zorgen dat deze grondrechten beter bekend zouden worden (Europese Raad 3 en 4 juni 1999 (*Presidency Conclusions; Charters's Preamble*)).

Volgens de staatshoofden en regeringsleiders moesten in het Handvest de in het Verdrag van de Raad van Europa van 1950 neergelegde algemene beginselen worden opgenomen, maar ook de beginselen die voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben. Verder moest het Handvest grondrechten bevatten die gelden voor de burgers van de Unie waaronder ook de economische en sociale rechten die zijn vervat in het Europees Sociaal Handvest en in het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden. Ten slotte bevat het Handvest ook beginselen die voortvloeien uit de jurisprudentie van het Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

De Europese Raad gaf in 1999 de aanzet tot het opstellen van het Handvest middels het in het leven roepen van een conventie. Deze conventie, die bestond uit afgevaardigden van nationale overheden en parlementen, alsmede het Europees Parlement en de Commissie, rondde in oktober 2000 haar werk af. Toen ging het echter alleen om

een politieke verbintenis, die geen juridische verplichtingen inhield. Het werd toen aangenomen door het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie. Tijdens de Europese Conventie en de Intergouvernementele Conferentie (IGC) van 2003-2004 is het EU-Handvest, en met name de algemene bepalingen, aangepast ten einde het geheel juridisch bindend te maken. De Europese Raad besloot in juni 2007 in zijn mandaat aan de IGC tot het verwijderen van het EU-Handvest uit het Verdrag. Het Verdrag van Lissabon tot wijziging van de Verdragen verleende het EU-Handvest bindende kracht (zie art. 6 lid 1 EU-Verdrag) door de opname van een vermelding waardoor het dezelfde rechtskracht krijgt als de Verdragen. Daarom werd het EU-Handvest in december 2007 een tweede keer bekendgemaakt (4 december 2007, *PbEU*, C 303/01, p. 1-16).

Ingevolge een bepaling in het EU-Verdrag is het EU-Handvest juridisch verbindend verklaard en heeft het dezelfde juridische waarde toegekend gekregen als de EU-verdragen zelf (art. 6 lid 1 EU-Verdrag). Het Handvest is een relatief nieuw rechtsinstrument, dat in toenemende mate op nationaal niveau wordt gebruikt.

A3

Indeling EU-Handvest

CASUS 2

Grondrechten uit het EU-Handvest

X. daagt de Nederlandse Staat bij de civiele rechter wegens het niet naleven van de emissienormen uit een EU-richtlijn en doet tevens een beroep op het recht op milieubescherming.

- a Bevat het EU-Handvest het recht op milieubescherming? Zo ja, in welke bepaling van het Handvest is dit grondrecht opgenomen?

Y. komt via Griekenland naar Nederland en vraagt in Nederland asiel aan. Hij stelt dat Nederland verplicht is om zijn asielaanvraag inhoudelijk in behandeling te nemen.

- b Is het recht op asiel opgenomen in het EU-Handvest? Zo ja, in welke bepaling van het EU-Handvest is dit grondrecht opgenomen?
